

Айырықша белгілерді қалыптастыру үшін қолда бар мүмкіндіктерді онтайландыру мүмкіндігі

Мәселелерді шешу қабілеті және күшті бәсекелестерге тәуелді болмау, мәселелерді шешу жолдарын іздеуде тәуекелге барудан қорықпау

Сурет.2 Табысты кәсіпкердің сипаттамалары, қасиеттері және дағдылары
Ескертпе – Дереккөздер негізінде құрастырған автор

«Ең бастысы, кәсіпкерлер жаһандық өзгерістердің үнемі жеделдеуінен мүмкіндікті көреді». Кәсіпкерлік – бұл өзгерістерге деген оң көзқарас қана емес, сонымен бірге белсенді, өзгерістерге ұмтылу арқылы өз мүмкіндіктерін жүзеге асыру. Кәсіпкерлер өз кәсіпорнының табысты болуын қамтамасыз ету үшін нарық сұранысына сай тәуекелге барады. В.Гартнер, Н.Картер және Д.Хиллз кәсіпкерлер пайда болатын бизнес-идеялар үшін мүмкіндіктер ашады деген түсінікті деконструкциялайды. К.Кох кәсіпкердің негізгі мінез-құлық қасиеттері ретінде атап өтеді: тәуекел, шешім қабылдау, креативтілік, өндірістік факторларды жеңілдету. С.Флора бұл қасиеттерге өзіндік тиімділікті, жетістік мотивациясын, белгісіздіктен әлсіз қашуды қосады.

Сонымен, жетілген экономикалық жүйенің ең маңызды элементі қоғамның қарқынды экономикалық және әлеуметтік дамуына ықпал ететін кәсіпкерлік болып табылады. Белгілі бір уақыт кезеңіндегі кәсіпкерлік қызметтің даму деңгейін сипаттайтын және оның даму тенденцияларын анықтауға мүмкіндік беретін көрсеткіш кәсіпкерлік қызмет болып табылады, ол бизнес қауымдастығының әлеуетін анықтауға, оның дамуын ынталандырушы және тежеуші факторларды ашуға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Entrepreneurship in Tourism: научное издание / А. Walmsley. - London ; New York : Routledge, 2019. - 238 p.
2. Предпринимательство: теория, процесс, практика : учебник / Дональд Ф. Куратко. - 10-е изд. - Нур-Султан ; Алматы : Национальное бюро переводов, 2019. - 513 с

Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлікті жетілдіру жағдайлары

А.К. Мұхтарова¹, А.С. Ахметова²

¹Менеджмент мамандығы бойынша 4 курс студенті

²Менеджмент кафедрасының магистрі, аға оқытушы
aminooom16@gmail.com, ahmetova.2017.86@mail.ru

^{1,2} академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытудағы қазақстандық тәжірибені зерделеу және оны одан әрі көбейту және тарату мүмкіндіктерін талдау бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып табылады. Еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуына қосатын үлесін арттыру, сондай-ақ қоғамның әлеуметтік мәселелерін тиімді шешу мақсатында Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау және одан әрі дамыту бойынша ұсынымдар берілген. Әлеуметтік кәсіпкерлік мағынасы толық ашылған. Мақалада әлеуметтік кәсіпкерліктің

негізгі критерийлері, әлеуметтік кәсіпкерлік кәсіпорынның орналасуы, әлеуметтік кәсіпкерлікті құру процесінде келесі кезеңдері талданған.

Кілт сөздер: кәсіпкерлік, әлеуметтік кәсіпкерлік, ресурс, қаржыландыру, экономика, бизнес, кәсіпкерлік табыс, қоғам, мүмкіндік, мемлекеттік қолдау

Мемлекеттік ресурстардың шектеулі жағдайында әлеуметтік кәсіпкерлік әлеуметтік мәселелерді шешудің ең тиімді жаһандық тәсілдерінің бірі болып табылады.

«Әлеуметтік кәсіпкерлік – бұл әлеуметтік, мәдени немесе экологиялық проблемаларды шешу жолдарын әзірлеу, қаржыландыру және жүзеге асыру үшін жаңадан бастаған кәсіпкерлер мен басқа да кәсіпкерлік құралдарын пайдалану». Әлеуметтік кәсіпкерлік концепциясы көлемі жағынан әртүрлі, мақсаттары әртүрлі ұйымдардың кең ауқымына қолданылуы мүмкін. Григорий Дистің 1998 жылғы «Әлеуметтік кәсіпкерліктің» мағынасы» мақаласында берген әлеуметтік кәсіпкерлік анықтамасы классикалық болып саналады. Ол Джозеф Шумпетердің, Жан-Батист Сэйдің, Питер Дракердің және Ховард Стивенсонның еңбектерінен алынған дәстүрлі кәсіпкерлік анықтамасына әлеуметтік өлшемді қосу арқылы алынады. Дистің пікірінше, әлеуметтік кәсіпкерлер әлеуметтік сектордағы өзгерістердің агенттері болып табылады:

- әлеуметтік құндылықты құру және қолдау миссиясын қабылдау (жеке адам үшін ғана құндылық емес);
- осы миссиямен байланысты жаңа мүмкіндіктерді анықтау және тынымсыз іздену;
- үздіксіз инновация, бейімделу және оқу процесіне қатысу;
- қолда бар ресурстармен шектелмейтін батыл әрекет;
- өздері жұмыс істейтін әлеуметтік топтардың тағдыры мен қызметінің нәтижесі үшін жауапкершілік сезімін арттыру.

Әлеуметтік кәсіпкерлік идеясы қызмет саласының дамуымен қатар бірнеше ондаған жылдар бойы дамыды. Әлеуметтік-кәсіпкерлік қызметті нақты анықтау мәселесі шешілмеген күйінде қалып отыр.

2022 жылдың 1 қаңтарынан бастап Қазақстанда «Әлеуметтік кәсіпкерлік туралы» заң күшіне енді. Жаңа ережеге сәйкес, әлеуметтік кәсіпкерлер мемлекеттен қолдау – салық жеңілдіктері мен бизнес үшін үй-жайды жалға алғаны үшін төлемақы ала алады.

Әлеуметтік кәсіпкерлік – шағын және орта бизнестің азаматтар мен қоғамның әлеуметтік мәселелерін шешуге бағытталған қызметі. Қазақстанда бүгінде әлеуметтік кәсіпкерлік субъектілерінің тізілімінде 500-ге жуық кәсіпкер бар.

Әлеуметтік әсер	Белгілі бір нақты әлеуметтік мәселені шешуге немесе жеңілдетуге назар аудару
Өзін-өзі қамтамасыз ету және тұрақтылық	Желілік сыртқы қаржыландырудан тәуелсіздік
Инновация	Бұрыннан бар әлеуметтік мәселені шешудің жаңа тәсілдерін қолдану
Кәсіпкерлік табыс	Әлеуметтік кәсіпкердің нарықтағы бос тауашаларды көру, мүмкіндіктерді табу, ресурстарды жинақтау, жалпы қоғамға ұзақ мерзімді оң әсер ететін жаңа шешімдерді әзірлеу қабілеті

Сурет 1. Әлеуметтік кәсіпкерліктің негізгі критерийлері

«Қазақстанда әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау үшін салық заңнамасында бірқатар ынталандыру шаралары қарастырылған. Мысалы, 51% мүгедек жұмыс істейтін ұйымдар корпоративтік табыс, әлеуметтік және жер салықтарынан босатылып, мүлік салығын есептеу кезінде жеңілдіктер қарастырылған».

Сонымен қатар, барлық салық төлеушілерге, тіпті әлеуметтік кәсіпкер болып табылмайтындарға да келесі жеңілдіктер қарастырылған:

- мүлікті өтеусіз беру (коммерциялық емес және қоғамдық ұйымдарға) немесе қайырымдылық көмек көрсету кезінде құн бойынша салық салынатын табыс сомасы 4%-ға дейін азайтылады;

- салық жүктемесі мүгедектерге төленетін еңбекақы сомасынан 2 есеге және мүгедектерге төленетін еңбекақидан және басқа төлемдерден әлеуметтік салық сомасынан 50%-ға азайтылды;

- мүгедектер жеке табыс салығын төлеуден босатылды (күнтізбелік жылда 882 еселенген АЕК немесе 2,4 млн. теңге шегінде).

Әлеуметтік кәсіпкерлікті құру процесінде келесі кезеңдерді бөліп көрсетуге болады:

1.Өз мүмкіндіктерін, білімін, дағдысын, бейімділігін, мақсатын бағалау; ең үлкен жеке мотивация болатын әлеуметтік мәселені таңдау

2.Идеяны іздеу және бизнес мүмкіндігін тану; маркетингтік зерттеулер; идеяның өміршеңдігі мен жүзеге асырылу мүмкіндігін бағалау

3.Бизнес-жоспарлау

4.Қаржыландыруды іздеу; капиталды тарту

5.Топ құру; серіктестіктер; волонтерлерді тарту

6.Өнімнің тәжірибелік үлгілерін құру; өндірістік қызметтің басталуы

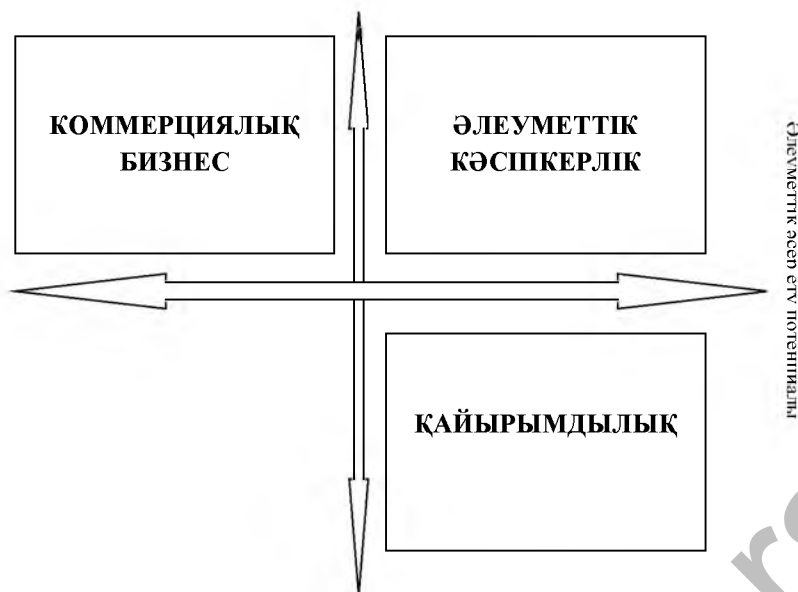
7.Кәсіпорынды масштабтау және репликациялау

Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік сатып алу туралы» Заңына сәйкес тауарлардың, жұмыстардың, қызметтердің жекелеген түрлері мүгедектерді жұмыспен қамтамасыз ететін ұйымдардан ғана сатып алынады.

Қазақстан әзірге әлеуметтік кәсіпкерлік дамыған мемлекеттердің қатарында емес, бірақ алғашқы қадамдар жасалды. Осы жазда Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев жағдайды жақсартуға бағытталған әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту туралы заңға қол қойды. Әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту мәселелері бойынша заңнамаға түзетулер енгізу жұмыстары 2020 жылдың күзінде басталып, 2021 жылдың наурызында құжат Парламент Сенатында таныстырылды. Қазіргі қазақстандық қоғамда әлеуметтік кәсіпкерлікке сұраныс артып, бағыттың өзі әлемдік трендке айналып отыр. Ол әлеуметтік кәсіпкерлік институты дамыған елдерде мұндай бизнестің экономикаға қосар үлесі зор екенін баса айтты.

Халықаралық тәжірибеде әлеуметтік кәсіпкерлік бизнес иелері үшін пайданы көбейту тәсілі ретінде емес, белгілі бір әлеуметтік мәселені шешу немесе қоғамға пайда әкелу мақсатында қызмет көрсету немесе тауар өндіру ретінде түсініледі. Сондай-ақ, әлеуметтік кәсіпкерлік – бұл мүмкіндігі шектеулі адамдар немесе кәсіпкерлер ерекше қажеттіліктері бар адамдарды және халықтың әлеуметтік осал топтары өкілдерін жұмыс орындарымен қамтамасыз еткен кезде ашылатын бизнес.

Табыс потенциалы

Сурет 2. Әлеуметтік кәсіпкерлік кәсіпорынның орналасуы

Әлеуметтік кәсіпкерлік бойынша ең дамыған және қолайлы мемлекеттік саясат Ұлыбританияда, АҚШ-та және Оңтүстік Кореяда жүргізілуде. Кәсіпкерлікті қолдаудың және даму институттарының дамыған құрылымының арқасында бұл елдер экономикада әлеуметтік кәсіпкерліктің үлкен және ұйымдасқан секторына ие.

Тіпті әлеуметтік кәсіпкерлік әлі даму сатысында тұрған елдерде – Канада, Чили, Италия, Малайзия, Таиланд, Польша, Түркия – мемлекеттік қолдау және даму институттарының болуы үкіметтік емес ұйымдар мен әлеуметтік салалардың көптеп пайда болуына ықпал етеді.

Әлеуметтік кәсіпкерлікті қолдау және дамыту мақсатында билік мұндай бизнеске түрлі жеңілдіктер береді. Мысалы, Ұлыбританияда 50 мың фунт стерлингке дейін айналымның 25% дейін арзан несиелер беріледі, ҚҚС бойынша кейінге қалдыру үш айға беріледі, гранттар 300-ден 500 мың фунт стерлингке дейін беріледі. АҚШ-та әлеуметтік кәсіпкерлік жобасын жүзеге асыруға жұмсалған шығындар өтеледі, сонымен қатар 1 миллионнан 5 миллион АҚШ долларына дейінгі гранттар мен үкімет кепілдік берген жеңілдетілген несиелер өтеледі. Осындай құралдар Оңтүстік Кореяда да қолданылады – жеңілдетілген несиелер, 2 жылға жалақыны жабуға арналған гранттар.

Қазақстан әлеуметтік кәсіпкерлікті дамытудың бастапқы сатысында. Салыстыру үшін: Ресейдің өзінде бұл сала соңғы 15 жылда белсенді түрде дамып келеді. Қоғамның әлеуметтік мәселелерін шеше алатын бизнес саласы ретінде Қазақстанға әлеуметтік кәсіпкерліктің мәнін түсінудің маңызы зор.

Талқылауға қатысқан бірқатар сарапшылардың пікірінше, кәсіпкерлердің өздері тарапынан әлеуметтік салада белсенділік аз. Кейбір әлеуметтік кәсіпкерлердің қызметі инвесторларды емес, грант берушілерді іздеумен шектеледі және бизнеске емес, үкіметтік емес немесе қайырымдылық ұйымға ұқсайды. Сарапшылардың пікірінше, бұл бизнес саласын дамыту үшін тек әлеуметтік жауапкершілікті ынталандыру жеткіліксіз екенін ескерген жөн. Әлеуметтік кәсіпкерлерді кәсібилендіру, қызметтің стратегиялық маңыздылығын түсіну, жүйелі көзқарас, халықаралық тәжірибе мен озық тәжірибені пайдалану Қазақстанда ынтымақтастық экономикасының пайда болуын көруге мүмкіндік береді.

Қазақстанда шынымен де әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту қажет. Бұл бірқатар проблемаларды, осы мәселедегі мемлекеттік олқылықтарды шешеді, мемлекеттің

экологиялық проблемаларды шешудегі кейбір функцияларын шағын бизнес пен ҮЕҰ-ға береді, мемлекеттік әлеуметтік саясатты жүзеге асыруға, бюджетті үнемдеуге ықпал етеді. Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, қоғамның ең өзекті мәселелерін шешуге әлеуметтік кәсіпкерлер шақырылады.

Әдебиеттер тізімі

1. <https://kapital.kz/business/96530/kakiye-l-goty-poluchit-sotsial-noye-predprinimatelstvo.html>
2. https://www.inform.kz/ru/ruka-pomoschi-rol-social-nogo-predprinimatel-stva-v-sozdaniinklyuzivnogo-obschestva-v-kazahstane_a3853151

Подходы к изменению бизнес-модели путем применения цифровых технологий

Олисаева А.В.¹, Н.Б. Давлетбаева², С.А. Абдыкаримов³

¹к.э.н., доцент кафедры финансов, бухгалтерского учёта и налогообложения.

²к.э.н., профессор кафедры менеджмента,

³магистрант 1-го года обучения по специальности «Менеджмент»

n.davletbaeva74@mail.ru, abdykarimov.sa@gmail.com

¹ ФГБОУ ВО "Северо-Осетинский государственный университет имени Коста Левановича Хетагурова

^{2,3} Карагандинский университет имени академика Е.А. Букетова, г.Караганда

Аннотация: В основе научной работы лежит метод теоретического анализа исследований современных авторов относительно особенностей в сфере цифровой трансформации бизнес-моделей компаний. Определена спецификация ключевых компонент бизнес-модели организации в условиях цифровой трансформации операционной деятельности.

Ключевые слова: цифровизация, цифровая трансформация, бизнес-модель, бизнес процесс

Значение научной статьи является важным в системе определения приоритетов развития малых и средних предприятий Казахстана в современных условиях развития мировой экономики.

Важность данной научной работы проявляется в рамках необходимости цифровой трансформации бизнес-моделей отечественных предприятий в целях повышения конкурентоспособности хозяйствующих субъектов в частности и экономики Казахстана в целом.

Ожидаемым результатом работы является формирование модели цифровой трансформации торговой деятельности компании.

Цифровая трансформация мирового экономического пространства генерирует необходимость адаптивности отечественного бизнеса к реалиям процессного развития мировой экономики [1] с целью обеспечения должного уровня конкурентоспособности [2] и эффективности финансово-экономической деятельности [3], что и обуславливает актуальность тематики данного научного исследования. Информационную базу работы составляют научные труды современных ученых-экономистов. Так вопросам трансформации бизнеса под влиянием цифровизации мирового экономического пространства посвящены научные работы Гарифуллина Б. М., Зябриковой В. В., Кудбиева Ш. О., Панфиловой Е. Е., Попова И. В., Стеблюк И. Ю.